

ความสำคัญของอันนัมสยามบุทซ์ ต่อไทย กัมพูชา และญวน

โดย

นางสาววีรฉัตร วารวิชนนท์

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
 แผนกวิชาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์
 บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 พ.ศ. 2513

THE IMPORTANCE OF THE ANNAMESE-SIAMESE WAR
TO
SIAM, CAMBODIA AND ANNAM

by

Miss Veeranant Vareevichanont

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts
Department of Geography and History

Graduate School

Chulalongkorn University

1970

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติ ให้นักศึกษานិพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

1152 ม.ค. 68

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

..... กรรมการ

..... กรรมการ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย ศาสตราจารย์รอง ศยามานนท์

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : ความสำคัญของอันนัมสยามยุคทองไทย กับพหุชา และญวน

ชื่อ : นางสาววีรณันท์ วารวิษณนท์

แผนกวิชา : ภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์

ปีการศึกษา : 2513

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มุ่งที่จะค้นหาขอมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับสงครามระหว่างไทยกับญวนในสมัย
รัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์อย่างละเอียดเพื่อศึกษาจุดมุ่งหมายในการทำสงครามของ
ทั้งสองฝ่ายที่ต้องการชิงอำนาจทางการเมืองเหนือเขมร เพื่อเสนอกลยุทธ์แห่งสงครามใน
สมัยนั้นของทั้งสองฝ่าย และเพื่อวิเคราะห์ความสำคัญของการทำสงครามซึ่งยืดเยื้อถึง 14
ปีที่มีต่ออุปสรรครวมทั้งเขมรซึ่งเป็นที่ปรารถนาของไทยและญวน เนื้อหาของวิทยานิพนธ์
นี้แบ่งได้เป็นสองประเภท คือ การเสนอข้อเท็จจริงและการวิเคราะห์ความสำคัญไปด้วย วิทยา-
นิพนธ์นี้มี 9 บท บทนำกล่าวถึงความเป็นมาของปัญหา ความมุ่งหมายของการวิจัย ขอบ
เขตการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย และประโยชน์ที่ได้จากวิจัยนี้ บทที่สอง กล่าวถึงสภาพทั่วไป
ไปทั้งในด้านการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และการต่างประเทศของประเทศที่เกี่ยวข้อง
ในอันนัมสยามยุคทอง ซึ่งประกอบด้วยเมืองไทยในสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ญวน
ในสมัยพระเจ้าเวียงทนามินมางและพระเจ้าเทียวศรี และเขมรในสมัยสมเด็จพระอุทัยราชา
ถึงสมเด็จพระทริภักษรามา เพื่อเป็นการปูพื้นฐานอย่างคร่าว ๆ ว่ามีสภาพอย่างไร จึงทำ
สงครามซ้ำเกี่ยวกับนานเช่นนั้น บทที่สาม กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง
ในอันนัมสยามยุคทองในสมัยรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เขมรเป็นจุด
ยุทธศาสตร์สำคัญที่ทำให้สัมพันธ์ภาพระหว่างไทยและญวนผันแปรจนเกิดสงครามขึ้นพิจารณา
ทางภูมิศาสตร์ เขมรเป็นประเทศเล็ก ๆ ที่อยู่ระหว่างไทยกับญวนซึ่งเป็นประเทศใหญ่ เมื่อ
ใดประเทศที่กำลังมากกว่าแต่อำนาจเข้ามา เมื่อนั้นเขมรต้องยอมเป็นประเทศราช ส่ง

บรรณาการให้ทั้งสองฝ่ายมานาน พิจารณาทางประวัติศาสตร์พวกเขมรมักรบพุ่งชิงอำนาจกันเองอยู่เนือง ๆ จึงเกิดแตกแยกเป็นสองพวก ซึ่งแต่ละฝ่ายมักไปขอกำลังจากไทย และญวนมาช่วย ดังนั้น เขมรจึงเป็นสมรภูมিরะหว่างไทยกับญวนมาแต่สมัยอยุธยา ในสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เกิดจลาจลทั้งในเขมรและญวน พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงอุปการะตั้งราชวงศ์ญวนและเขมร แต่การที่ญวนเริ่มมีท่าทีแผ่อำนาจมาทางเขมรตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ 1 และในสมัยรัชกาลที่ 2 เจ้าผู้ครองเขมรก็เริ่มฝักใฝ่ทางญวน ทำให้นโยบายของไทยตอกินแดนซึ่งถือว่าเป็นประเทศราชในทางทฤษฎีเปลี่ยนแปลงไป ไทยเริ่มใช้อิทธิพลเข้าครอบคลุมเขมรในทางปฏิบัติด้วยเพื่อคอนอำนาจของญวน ดังนั้น ในรัชกาลที่ 2 ไทยจึงดำเนินการทหารเข้าครอบครองดินแดนบางส่วนของเขมร เพราะฉะนั้น ความสำคัญของเขมรที่ขึ้น กล่าวคือ มีไซแต่เพียงเป็นประเทศราชส่งบรรณาการเท่านั้น แต่เป็นประเทศกันกระทบ (Buffer State) ระหว่างไทยกับญวนด้วย บทที่สี่ กล่าวถึงมูลเหตุของอันนัมสยามยุทธที่เกิดขึ้นในรัชกาลที่ 3 ซึ่งเริ่มตั้งแต่ญวนสนับสนุนเขมรตลอดจนล่าวาให้เอาใจออกห่างจากไทย ไทยจึงฉวยโอกาสเมื่อเกิดจลาจลขึ้นในญวนใต้ซึ่งไกรรองขอความช่วยเหลือจากไทย เพื่อต่อสู้กับรัฐบาลญวนที่กรุงเวินั้น เปิดฉากการรบเพื่อชิงอำนาจในเขมรกลับคืนมา สงครามจึงอุบัติขึ้น บทที่ห้า ถึงบทที่แปด กล่าวถึงอันนัมสยามยุทธตั้งแต่ พ.ศ. 2376 - 2390 ซึ่งแบ่งออกเป็นการรบถึง 4 ครั้งด้วยกัน แต่ละครั้ง เสนอการวางแผน การจกกำลัง กลยุทธ์ ตลอดจนความชำนาญของทั้งสองฝ่ายซึ่งผลัดกันรุกผลัดกันรับ ไม่มีฝ่ายใดที่ได้ชัยชนะอย่างเด็ดขาดยึดครองเขมรไว้ในอำนาจทั้งหมด และใควิเคราะห์ผลของการรบที่เกิดขึ้นแต่ละครั้งด้วย เป็นที่น่าสังเกตว่า กลยุทธ์ของญวนในการซุกอ้อมองค่อนตัวนั้นเป็นวิธีการที่ได้นำกลับมาใช้อีกในสงครามเวียดนามปัจจุบัน ในที่สุดทั้งญวนและไทยต่างยอมทำไมตรีต่อกันด้วยสภาพการณ์แวดล้อมบางอย่าง ยอมรับฐานะสถานะเดิม (status quo) ในเขมรไว้ คือ เขมรเป็นประเทศราชขึ้นต่อทั้งไทยและญวน บทที่เก้า เป็นการวิเคราะห์ความสำคัญของอันนัมสยามยุทธต่อประเทศที่เกี่ยวข้อง คือ ไทยกลับมีอำนาจในเขมรและมีความมั่นคงปลอดภัยที่มี เขมร เป็นประเทศคั่นกลาง เสมือนรัฐกันกระทบระหว่างไทยกับญวน ญวนก็ใคว่าว่ามีอำนาจในเขมรเช่นกัน เพราะเขมรส่งเครื่องราช-

บรรณาการไปถวายพระเจ้าแผ่นดินญวน ซึ่งสิทธินี้ทำให้เกิดปัญหายุ่งยากและไทยเสียเปรียบเมื่อฝรั่งเศสยึดอำนาจในญวนและอ้างสิทธิสืบมรดกนี้จากญวนเพื่อมีอำนาจในเขมรจนในที่สุดเขมรซึ่งทั้งญวนและไทยต่างรบพุ่งชิงอำนาจกันมานานนั้น ต้องตกไปเป็นของมือที่สาม คือ ฝรั่งเศสไปในสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ส่วนเขมรนั้นผลจากอันนัม-สยามยุทธ์ คือ เป็นประเทศราชของไทยและญวน ทำให้บ้านเมืองยุติการเป็นสมรภูมิรบ ประชาชนมีโอกาสทำมาหากินค้าขายไปมาอย่างสงบสุขและเสรี ภายใต้กษัตริย์ปกครอง มีพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ สังคมเขมรกลับคืนสู่สภาพปกติ ผู้คนไม่ต้องกระจัดกระจายพลัดพรากจากกัน รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอีกวาระหนึ่ง ในตอนท้ายผู้เขียนได้สรุปผลของการวิจัย แมว่าจะทำการวิจัยตามหลักฐานทางฝ่ายไทยส่วนมาก ซึ่งคนทั้งเอกสารชั้นต้น คือ สมุดไทยคำจากหอสมุดแห่งชาติ และเอกสารชั้นรองจากหนังสือและวารสารต่าง ๆ และหลักฐานทางญวนเขมรเท่าที่ค้นคว้าได้ แต่ก็ทำให้ทราบเรื่องราวเกี่ยวกับอันนัมสยามยุทธ์ละเอียดสมดังความมุ่งหมายดังกล่าวข้างตน และเสนอแนะว่า ถ้าได้ค้นคว้าจากหอจดหมายเหตุญวนและเขมรรวมทั้งไม่มีอุปสรรคในการอ่านภาษานั้น ๆ จะได้อะไรใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์อีกด้วย.

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THESIS TITLE : The Importance of the Annamese-Siamese War to
Siam, Cambodia and Annam.
NAME : Miss Veeranant Vareevichanont.
DEPARTMENT : Geography and History.
ACADEMIC YEAR : 1970.

ABSTRACT

This research is an attempt to examine in detail the material concerning the war between Siam and Annam in the reign of King Nangklao or Rama III in order to make a study of the aims of the war by which both of them wanted to take over Cambodia, to present the tactics of the war in that period and to analyse the importance of the long fourteen-year war for the adversaries and Cambodia. This work consists of two kinds of material: presentation of the facts and analysis of them. The thesis is divided into nine chapters. The introductory chapter is a quick survey of the problem, the aims, the scope and the method of the research. The second chapter is concerned with the general background, including the politics, the economy, the society and the foreign affairs of the countries involved in the Annamese-Siamese war: Siam under Rama III, Annam under Minh-Mang and Thieu-Tri and Cambodia from Ang-Chan to Ang-Duong. The third chapter deals with the relationship among these three countries in the reigns of King Rama I and Rama II. Cambodia constituted the important strategic point that converted the relationship between Siam and Annam into

war. From a geographical point of view, Cambodia was a small country sandwiched between Siam and Annam which were big ones. Whenever the more powerful one extended her power, Cambodia must yield as a tributary state to that one. From an historical point of view, the Cambodians were inclined to fight among themselves for power. They separated themselves into two sides which appealed for help from Siam and Annam. As a matter of fact, Cambodia had been a battleground between Siam and Annam since the period of Ayudhya. During the reign of Rama I, confusion arose in the dynasties ruling both Cambodia and Annam. Rama I supported these two dynasties. The fact that Annam became more powerful in the reign of Rama II posed a threat to Siam. It caused a change of the Thai policy towards the tributary states in order to balance the Annamese power. During the reign of King Rama II, Siam annexed several Cambodian border provinces by means of military force. Cambodia, being once a Thai tributary state which had to send tribute to Siam, became more important than before. It happened to be a buffer state between Siam and Annam. The fourth chapter relates the causes of the war in the reign of King Rama III, when Annam assisted in alienating Cambodia and Laos from Siam. Siam therefore seized the opportunity to intervene in Cambodia when the confusion was widespread in Saigon. An appeal by the Saigon people was made for help from Siam to fight against the government at Hue. They began to fight for power over Cambodia. Thus the war broke out. The fifth to the eighth chapters present the war from 1833 to 1847. This war was divided into four parts. Each part included the plan, the preparation of the army, the tactics and

the skill of the adversaries which alternated between the defensive. No one could absolutely occupy the whole country. The results of the war are also analysed in each part. It is worthy of observation that the Annamese tactics of hiding in tunnels are being repeated in the war now being fought in Vietnam. Finally both Annam and Siam proposed peace by keeping the status quo in Cambodia: Cambodia was a tributary state of Siam and Annam. The last chapter analyses the importance of this war for the countries involved in it: Siam got back sovereign rights and the security of having a buffer state between her and Annam. Annam had sovereign rights in Cambodia too, thus constituting a problem. Siam lost ~~her~~ interest when France occupied Saigon and claimed that she was the heir to the Annamese suzerainty over Cambodia. At last, Cambodia, for which Annam and Siam had waged a long drawn-out war, became a French protectorate in the reign of King Mongkut. According to Cambodia, the results of the war turned her into a tributary state of both countries. The country ceased to be the battlefield. The people enjoyed peace and freedom in earning their living under one King and patronised the Buddhist religion. Reverting to its usual status, the Cambodian society became united again. The thesis concludes with the results of the research and recommendation. This work is largely based on Thai primary sources which include Thai manuscripts and also secondary sources from books and periodicals, as well as some Annamese and Cambodian sources as far as they are available. Bearing all this in mind, the writer recommends that if there is an opportunity to find more primary sources from the Archives of Vietnam and Cambodia and there is no difficulty about translating and incorporating them in the thesis, it would be more comprehensive and useful to the reader than in its present form.

คำขอบคุณ

วิทยานิพนธ์นี้กว่าจะสำเร็จเป็นรูปเล่มขึ้นมา นอกจากควยร่างกาย แรงใจ และแรงสมองแล้ว ผู้เขียนได้รับความกรุณาเป็นอย่างมากจากศาสตราจารย์รอง ศยามานนท์ อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย ซึ่งเป็นผู้ชี้แนะให้เลือกหัวข้อวิทยานิพนธ์หลายเรื่อง และผู้เขียนได้เลือกเรื่อง "ความสำคัญของอันนัมสยามพุทธต่อไทย กับพหุชา และญวน" ทำการวิจัยค้นคว้า และในขณะที่ควบคุมการวิจัยท่านได้กรุณาแนะนำหนังสือ ตลอดจนสถานที่คนหลักฐานต่าง ๆ และยังคงสละเวลาอันมีค่าตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้หลายรอบโดยไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อยทั้ง ๆ ที่ท่านดำรงตำแหน่งซึ่งมีงานมากมาย นอกจากนี้ยังให้ความอนุเคราะห์ในค่านหนังสือประกอบการค้นคว้าเป็นจำนวนมากด้วย ผู้เขียนรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณของอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้รับความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แกมสุข นุ่มนนท์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญศรี กุ๊ก อาจารย์ประจำแผนกวิชานิติประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดร.เตช บุนนาค อาจารย์พิเศษสอนชั้นปริญญาโท นายจร สุขพานิช กรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย นายบุนนาค พยัคฆเดช แห่งหอจดหมายเหตุแห่งชาติ และนางสาวชนิษฐา แห่งกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ประจำหอสมุดแห่งชาติ ซึ่งได้กรุณาแนะนำหนังสือตลอดจนให้ความอนุเคราะห์ในค่านหนังสือประกอบการค้นคว้าด้วย ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านเหล่านี้ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

อนึ่ง ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่แผนกตัวเขียนประจำหอสมุดแห่งชาติที่ได้ให้ความช่วยเหลือในการค้นสมุดไทยค่าเอกสารชั้นต้นอันมีค่า—เป็นอย่างยิ่ง ณ โอกาสนี้
จึงเป็น

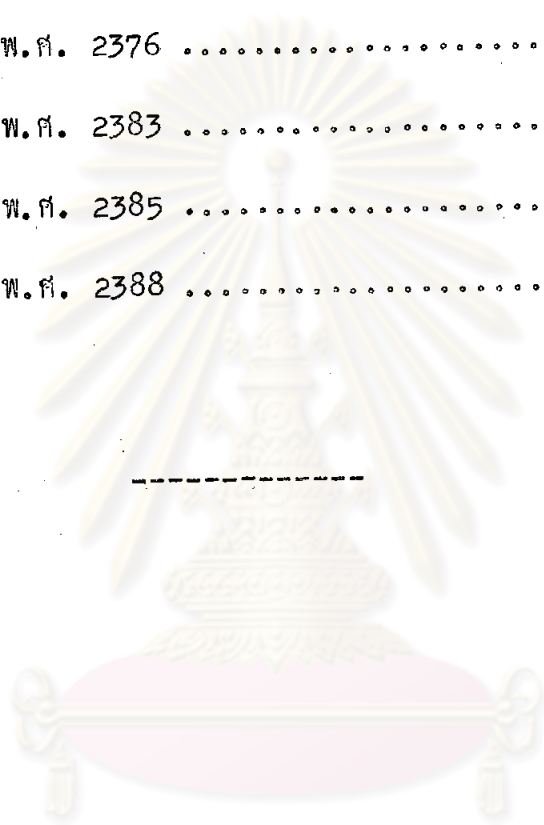
สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
คำขอบคุณ	ญ
รายการแผนที่ประกอบ	ฎ
บทที่	
1. บทนำ	1
2. สภาพทั่วไปของประเทศที่เกี่ยวข้องในอันนัมสยามยุทธี	6
3. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องในอันนัมสยามยุทธี ในสมัยรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 2	48
4. มลเหตุของอันนัมสยามยุทธี	78
5. อันนัมสยามยุทธี ตอนที่ 1 (พ.ศ. 2376)	91
6. อันนัมสยามยุทธี ตอนที่ 2 (พ.ศ. 2383-2384)	114
7. อันนัมสยามยุทธี ตอนที่ 3 (พ.ศ. 2385)	138
8. อันนัมสยามยุทธี ตอนปลาย (พ.ศ. 2388)	161
9. ความสำคัญของอันนัมสยามยุทธี	185
สรุปการวิจัย และขอเสนอแนะ	201
เอกสารค้นคว้า	203
บรรณานุกรม	218
ประวัติการศึกษา	228

รายการแผนที่ประกอบ

	หน้า
1. แผนที่การเดินทัพ พ.ศ. 2376	93
2. แผนที่การเดินทัพ พ.ศ. 2383	130
3. แผนที่การเดินทัพ พ.ศ. 2385	152
4. แผนที่การเดินทัพ พ.ศ. 2388	174

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย